

HƯỚNG DẪN LẤY MẪU, VẬN CHUYỂN VÀ BẢO QUẢN MẪU BỆNH PHẨM CÚM

(Kèm theo quyết định 1847 ngày 27/5/2009 – BHYT)

Mục đích

- Hướng dẫn cán bộ y tế thu thập đúng cách, góp phần đảm bảo chất lượng xét nghiệm và an toàn sinh học trong đóng gói, vận chuyển và giao/nhận bệnh phẩm.

Một số lưu ý về an toàn

- Sử dụng trang phục BHCN nhằm đảm bảo an toàn cho người lấy mẫu.
- Rác thải sau khi lấy mẫu phải được loại thải theo đúng qui định của khoa KSNK

Các yêu cầu trang phục bảo hộ cá nhân

- **Bảo hộ phần đầu:** mũ trùm đầu, khẩu trang y tế / khẩu trang có hiệu quả lọc cao(N95 hoặc hơn), kính/mặt nạ
- **Bảo hộ phần thân:** bộ quần và áo; hoặc bộ áo liền quần; tạp dề (nếu cần)
- **Bảo hộ tay chân:** găng tay, bao giày hoặc ủng

Nguyên tắc mặc/cởi trang bị bảo hộ cá nhân:

- Nên xịt cồn lên toàn bộ bề mặt trang bị BHCN trước khi loại bỏ
- Lớp găng tay ngoài cùng dễ lây nhiễm nên phải tháo trước tiên.
- Phần đầu (khẩu trang, mũ trùm đầu) cần được bảo vệ nhiều nhất nên cần mặc trước và cởi bỏ sau cùng
- Khi cởi bỏ phần thân (quần áo rời hoặc áo liền quần) thì quay mặt trong ra ngoài, cởi bỏ áo trước rồi đến quần và khi cởi bỏ quần thì có thể kéo cả phần bao dầy

**QUY TRÌNH THU THẬP,
BẢO QUẢN VÀ VẬN
CHUYỂN BỆNH PHẨM**

Chuẩn bị

- **Chuẩn bị đầy đủ dụng cụ thu thập bệnh phẩm:** tăm bông ngoáy dịch hầu họng; que đũa lưỡi, bơm kim tiêm vô trùng lấy mẫu, dây ga rô, bông cotton sát trùng; găng tay, túi đựng mẫu có chứa môi trường bảo quản vi rút, hộp vận chuyển ...
- **Lưu ý:**
  - ❑ **Dịch ngoáy họng:** Tăm bông cán cứng
  - ❑ **Dịch ngoáy mũi:** Tăm bông cán mềm
  - ❑ **Môi trường bảo quản (TH gửi mẫu Pasteur):**
    - ✓ Thể tích yêu cầu: 2-3 ml MTVC MEM 2% BSA
    - ✓ Bảo quản: 2 – 8 C / 3 ngày

Bệnh phẩm

- **Bệnh phẩm đường hô hấp trên:** Dịch ngoáy họng, Dịch ngoáy mũi, Dịch rửa mũi họng.
- **Bệnh phẩm đường hô hấp dưới:** Dịch nội khí quản, Dịch màng phổi
- **Bệnh phẩm máu:** Có thể máu toàn phần (3-5ml), hoặc huyết thanh (1-3ml)

Lưu ý:

- ✓ Thời điểm lấy trong vòng 7 ngày kể từ lúc khởi phát
- ✓ Các bệnh phẩm trong cùng 1 nhóm thì chỉ cần lấy 1 loại

VD: bệnh phẩm đường hô hấp: chỉ cần lấy 01 loại
mẫu: dịch họng/dịch mũi/dịch tị hầu/dịch màng phổi/nội khí quản.

Các bước tiến hành

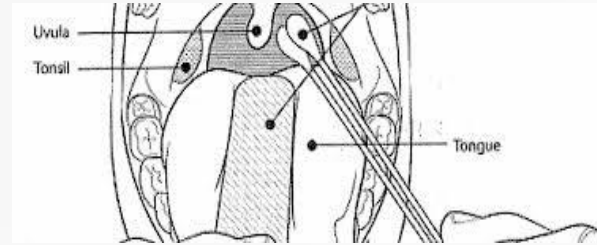
- Giải thích cho bệnh nhân hoặc người nhà bệnh nhân về mục đích của việc lấy mẫu xét nghiệm
- Chuẩn bị phiếu yêu cầu xét nghiệm: các mẫu gửi xét nghiệm phải điền theo biểu mẫu mã số
- Chuẩn bị đầy đủ dụng cụ thu thập bệnh phẩm theo loại bệnh phẩm và phải có thông tin nhận dạng ống đựng bệnh phẩm gồm: họ tên, tuổi và ngày lấy mẫu
- Sử dụng đầy đủ trang bị bảo hộ cá nhân

Chú ý: kiểm tra môi trường vận chuyển trước khi sử dụng cho thu thập bệnh phẩm, nếu có dấu hiệu bất thường như vẫn đục, thay đổi màu sắc so với ban đầu thì không sử dụng.

Cách lấy bệnh phẩm

1. Dịch ngoáy họng

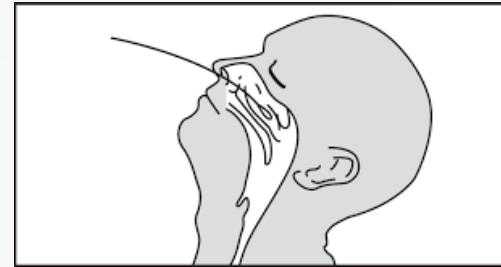
- Yêu cầu bệnh nhân há miệng to
- Dùng dụng cụ đè lưỡi cố định lưỡi bệnh nhân xuống dưới vòm họng
- Đưa tăm bông cán cứng vào vùng hầu họng, miết mạnh và quay tròn tăm bông tại khu vực 2 amidan và thành sau họng 3 đến 4 lần (để lấy được dịch, tế bào vùng họng).
- Cắt bỏ cán tăm bông cho phù hợp với độ dài của ống chứa môi trường
- Chuyển tăm bông vào ống nhựa đã có sẵn 2-3ml môi trường bảo quản virút.

Cách lấy bệnh phẩm

2. Dịch ngoáy mũi

- Bệnh nhân ngửa mặt khoảng 45°
- Đưa tăm bông cán mềm vào tới khoang mũi.
- Giữ ở đó vài giây, xoay một vòng rồi nhẹ nhàng rút tăm bông ra
- Cắt bỏ cán tăm bông cho phù hợp với độ dài của ống chứa môi trường
- Dùng một tăm bông thu thập ở cả 2 bên mũi.
- Chuyển tăm bông vào môi trường vận chuyển vi rút và bảo quản bệnh phẩm .

Cách lấy bệnh phẩm

3. Dịch nội khí quản

Bệnh nhân khi đang thở máy, đã được đặt nội khí quản. Dùng 1 ống hút dịch, đặt theo đường nội khí quản và dùng bơm tiêm hút dịch nội khí quản (hút khoảng 2-3 ml) theo đường ống ta đã đặt.

Cách lấy bệnh phẩm

4. Dịch rửa mũi họng

- Bơm 10 ml nước muối sinh lý vào một bên mũi, đề nghị bệnh nhân không nuốt. !
- Thu dịch rửa vào cốc nhựa.
- Chuyển dịch tỵ hầu vào môi trường vận chuyển vi rút và bảo quản bệnh phẩm.

Cách lấy bệnh phẩm

5. Dịch hút tỵ hầu

- Yêu cầu bệnh nhân ngửa đầu 45° - 70° , đưa ống nhựa mềm vào mũi theo một đường song song với vòm miệng tới điểm khoảng cách từ cánh mũi tới dải tai cùng bên.
- Khởi động bơm chân không và nhẹ nhàng xoay tròn và rút ống nhựa mềm ra.
- Chuyển dịch tỵ hầu vào môi trường vận chuyển vi rút và bảo quản bệnh phẩm.

Cách lấy bệnh phẩm

7. Bệnh phẩm máu (nếu thực hiện)

- Sử dụng bơm kim tiêm vô trùng lấy 3-5 ml máu tĩnh mạch
- Chuyển mẫu vào ống chứa mẫu có ghi sẵn thông tin bệnh nhân, ống mẫu có thể có/không chất chống đông tùy thuộc vào yêu cầu.
- Mẫu huyết thanh giai đoạn cấp của bệnh được lấy từ máu tĩnh mạch càng sớm càng tốt sau khi xuất hiện triệu chứng lâm sàng và không được muộn hơn 7 ngày. Mẫu huyết thanh giai đoạn hồi phục được thu thập sau 2-4 tuần kể từ khi xuất hiện triệu chứng.

Bảo quản

- Mẫu phải được xét nghiệm ngay sau khi lấy
- Mẫu có thể được trữ ở 2 – 8⁰C hoặc ở nhiệt độ phòng (15 – 30⁰C) trong vòng 8 tiếng trước khi xét nghiệm
- Bảo quản ở 2 - 8 C (trong dung dịch bảo quản trong vòng 48 giờ)
- Bảo quản - 20 hoặc - 70 nếu để lâu hơn
- Lưu ý:
  - ✓ Bệnh phẩm nên đưa tới ngay phòng vi sinh càng sớm càng tốt
  - ✓ Nếu ngoài giờ hành chánh liên hệ với nhân viên trực thường trú của khoa (Trực điều dưỡng).

Đóng gói, vận chuyển bệnh phẩm

Mẫu tập trung tại khoa vi sinh

Đóng gói mẫu theo nguyên tắc 3 lớp:

Lớp thứ 1: Ống/lọ chứa mẫu trực tiếp

Ống phải chắc chắn và có nắp kín. Đảm bảo nắp ống đựng mẫu không bị kênh khi chứa mẫu và phải có thông tin nhận dạng trên ống (tên, tuổi và ngày lấy mẫu).

Lớp thứ 2: Hộp/túi chứa các ống đựng mẫu

Hộp/túi phải chắc chắn, kín tuyệt đối và có khả năng hấp thụ dung dịch nếu ống mẫu bị đổ/vỡ.

Lớp thứ 3: Thùng/hộp chứa các hộp có ống mẫu bệnh phẩm (thùng nên là loại có lớp vỏ xốp và lớp vỏ bìa cứng bên ngoài).

Thùng phải chắc chắn, có khả năng cách nhiệt. Khi vận chuyển mẫu phải đảm bảo thùng chứa bệnh phẩm phải được đặt chắc chắn, tránh va đập.

Bên ngoài thùng có thể đính kèm phiếu yêu cầu xét nghiệm (không để chung phiếu với bệnh phẩm) hoặc có thể để giữa lớp vỏ xốp và lớp vỏ bìa cứng (đặt trên nắp thùng xốp rồi mới đóng lớp bìa cứng).

Đóng gói, vận chuyển bệnh phẩm

Lưu ý:

- Ống/lọ chứa mẫu phải đậy nắp kín và thông tin mẫu trên ống.
- Ống chứa mẫu nên cuộn lớp giấy thấm bên ngoài và cho vào trong túi/hộp bịt kín
- Khi vận chuyển bệnh phẩm, cho bệnh phẩm vào thùng chứa có nắp đậy chặt, tránh va đập

Đóng gói, vận chuyển bệnh phẩm

Lưu ý:

Trường hợp làm xét nghiệm test nhanh thì gửi mẫu tại khoa và kèm phiếu chỉ định xét nghiệm bác sỹ

Trường hợp gửi mẫu làm xét nghiệm khẳng định (gửi viện Pasteur) mẫu phải kèm theo phiếu yêu cầu, điều tra xét nghiệm (phụ lục 1)

Phục lục 1. MẪU PHIẾU XÉT NGHIỆM CÚM A(H1N1)

1. Họ tên bệnh nhân:.....
2. Giới: [ ] Nam   [ ] Nữ
3. Ngày, tháng, năm sinh: ...../...../.....
4. Địa chỉ:..... Điện thoại:.....
5. Ngày phát bệnh: ...../...../.....
6. Chẩn đoán sơ bộ:.....
7. Nơi điều trị:.....
8. Loại bệnh phẩm:.....
9. Ngày lấy bệnh phẩm: ...../...../.....
10. Họ tên người lấy bệnh phẩm:.....
11. Đơn vị gửi bệnh phẩm:.....
12. Điện thoại:.....

Xử lý dụng cụ, chất thải

- Toàn bộ trang phục bảo hộ cùng với các dụng cụ bẩn sau khi lấy mẫu được cho vào 1 túi ni lông dùng cho rác thải y tế.
- Buộc chặt và sấy ướt tại nhiệt độ 121°C/30 phút hoặc có thể thiêu đốt trong lò đốt chuyên dụng trước khi đổ cùng với rác thải khác.
- Tẩy trùng bằng chloramin B hoặc chất sát trùng tương đương cho toàn bộ các dụng cụ, phích lạnh dùng cho vận chuyển bệnh phẩm đến phòng thí nghiệm.
- Rửa tay bằng xà phòng hoặc chất sát khuẩn nhanh.

Thank
you

